

Forskare: Opium har räddat

Analys | **F**ör att förstå opiumvallmons roll i Afghanistans ekonomi är det viktigt att komma ihåg att jordbruket har stått i centrum för landets alla utvecklingsstrategier sedan 2001. Trots detta har det fortfarande inte skett någon förändring av jordbruket. Landsbygdsekonomin är i dag i lika dålig form som då.

Jordbruket har varken bidragit till större inkomster, fler arbetstillfällen eller ett ökat välbefinnande. Andelen fattiga människor på den afghanska landsbygden är densamma som för 16 år sedan.

En anledning till att det inte sker någon förändring är att landets många fattiga och jordlösa bönder sitter fast i en fattigdomsfälla de inte kan komma ut ur. I de flesta byar i Afghanistan äger hälften av hushållen ingen mark. De överlever endast genom att familjemedlemmar tar arbete inom andra sektorer än jordbruket eller för att familjens män skickar hem pengar från arbeten i städer eller andra länder dit de migrerat.

Att de jordlösa bönderna och deras familjer fortfarande lever kvar på landsbygden beror inte på en särskilt produktiv ekonomi. De stannar för att de har tillgång till ett socialt nätverk av hushåll där alla delar med sig av mat och informell säkerhet. Nätverket blir ett skydd i en annars farlig och ytterst osäker miljö. Det är vad som kallas fördelningsekonomi.

Markfördelning och sysselsättning på den afghanska landsbygden styrs inte av marknaden, utan av sociala relationer. Det är bland annat en förklaring till varför det inte skett någon omfördelning av mark från dem som äger land till dem som inte äger. Löner, som ofta betalas ut i varor och tjänster istället för i kontanter, avgörs av traditioner och skiljer sig åt beroende på kön, ålder och plats.

Istället för en marknad med kostnader och maximerade vinster bygger landsbygdsbefolkningens ekonomiska beteende och utbyte av varor och tjänster på sociala förhållanden. Det är en ekonomi som är starkt förankrad i sociala relationer som erbjuder en relativ säkerhet i en situation av väpnad konflikt, vilket också delvis förklarar varför denna ekonomiska modell fått leva kvar.

DET ÄR DESSA ovan nämnda faktorer som ligger till grund för att opiumvallmo blivit en så attraktiv gröda att odla. Samtidigt som blomman ofta beskrivs som ett ont som måste förgöras, har opiumvallmon för många hushåll på landsbygden inneburit arbetstillfällen, mat och inkomster.

” Samtidigt som blomman ofta beskrivs som ett ont som måste förgöras har opiumvallmon för många hushåll på landsbygden inneburit arbetstillfällen, mat och inkomster.

Vi måste komma ihåg att opiummarknaden drivs av efterfrågan som framför allt återfinns i västvärlden. Men ingen i väst tar på sig något ansvar för den efterfrågan. I till exempel Storbritannien odlas till och med opiumvallmo helt lagligt för användning inom den farmaceutiska industrin.

Västvärlden ger minst sagt dubbla budskap när det gäller opium. Och det är det fattiga Afghanistan som drabbas av effekterna när väst försöker kontrollera odlingen.

Opiumvallmo är på många sätt den perfekta grödan för landsbygdsutveckling. Den har i en sällan skådad hastighet påskyndat den tekniska utvecklingen inom ekonomin på den afghanska landsbygden. Den har skapat arbetstillfällen och ökat hushållens inkomster.

En anledning till denna utveckling är priset. Opiumvallmon kan säljas direkt vid gården efter skörd och ingen annan gröda kan konkurrera med de priser som köparna erbjuder.

UTÖVER PRISET finns flera andra fördelar som gör odling av opiumvallmo attraktiv. Opiumvallmo passar

bra in i ett jordbruk där många andra grödor redan odlas. Ofta odlas blomman som ett komplement till vete, inte som en ersättning. Det är en arbetsintensiv gröda med höga krav på god omvårdnad under odling och arbetskraft vid skörden. Därför driver den också på löner och efterfrågan på arbetstillfällen, även för kvinnor.

Odlingen av opiumvallmon har gjort att många jordlösa hushåll valt att inte migrera. Detta sedan de erbjudits jobb på vallmoodlingar eller fått lov att hyra

land av större markägare mot att de ger ägaren en del av sin skörd.

Riskerna med att odla opiumvallmo är låga jämfört med andra grödor: opiumvallmo ger inkomster, arbete och uppköp vid gården istället för på en avlägsen marknad. Möjligheterna att ta lån är också större.

Det görs ofta en koppling mellan opiumproduktion och kriminalitet och våld, men man bör ha i åtanke att liknande kopplingar kan göras även inom produktion av andra varor med högt marknadsvärde, som till exempel lök, där makthavare högre upp i produktionskedjan vill kontrollera hela marknader av politiska skäl.

Faktum med att opiumproduktionen i Afghanistan har bidragit till att en stor andel av befolkningen på landsbygden har fått arbete och valt att stanna inom jordbruket. Utan opiumvallmon hade dessa människ-

det afghanska jordbruket

FOTO: RAHMAT GUL/AP/TT

Opiumvallmo i Surkhroaddistriktet i Nangarhar i östra Afghanistan.

or varit tvungna att lämna sina hem. Om, och när, odlingen av opiumvallmo minskar kommer även de som har lite eller inget land behöva migrera. Men vart?

En strategi för att minska produktionen av opium skulle vara att visa större förståelse för ekonomin kring opiumvallmon och den matsäkerhet som produktionen erbjuder, parallellt med en organiserad och planerad utfasning och gradvis ersättning till andra grödor eller affärsmöjligheter. Istället har strategin varit att försöka kontrollera hela produktionen. Något som i mångt och mycket har misslyckats.

DET FINNS FÖR de flesta afghanska hushåll ingen framtid inom jordbruket. De stannar på landsbygden för att få tillgång till den fördelningsekonomi som upprätthålls av ett nätverk av hushåll där man bistår varandra.

För att hjälpa dessa hushåll skulle en lösning kunna vara att investera i fördelningsekonomi genom sociala program, kontantstöd och jobbskapande projekt. På den produktiva sidan måste samtidigt mer resurser läggas på att uppnå större matsäkerhet, både i fråga av utbud och efterfrågan.

Vi får inte glömma att när Europa, och Sverige, för mer än 100 år sedan hade problem med en övertalig landsbygdsbefolkning var lösningen att migrera utomlands.

Genom att försöka kontrollera odlingen av opiumvallmon försöker vi inte bara förvägra afghanska landsbygdshushåll den enda möjlighet de har att överleva på landsbygden. Med vår migrationspolitik hindrar vi dem även från att göra vad vi själva gjorde när möjligheterna inom jordbruket var uttömda – migrera utomlands. ●

ÖVERSÄTTNING: ERIK HALKJAER

Adam Pain

Har forskat om Afghanistan och är gästprofessor på enheten för landsbygdsutveckling vid SLU.